

**Οδηγός υποδοχής
και ένταξης
μαθητών και μαθητριών με
μεταναστευτική βιογραφία
σε σχολεία
Μέσης Εκπαίδευσης
της Κύπρου**

Επίλογος - Βιβλιογραφικές αναφορές

Παράρτημα

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΚΥΠΡΟΥ
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ

Δρ Παυλίνα Χατζηθεοδούλου-Λοϊζίδου

Προϊστάμενη Τομέα Επιμόρφωσης Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

ΣΥΓΓΡΑΦΗ – ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Μαρία Πιτζιολή

Φιλόλογος, Λειτουργός Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

ΚΡΙΤΙΚΗ ΑΝΑΓΝΩΣΗ

Δρ Ειρήνη Ροδοσθένους

Επιθεωρήτρια Φιλολογικών Μαθημάτων, Διεύθυνση Μέσης Γενικής Εκπαίδευσης

Δρ Παυλίνα Χατζηθεοδούλου-Λοϊζίδου

Προϊστάμενη Τομέα Επιμόρφωσης Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

ΣΗΜΑΝΤΙΚΗ ΣΥΜΒΟΛΗ

Για τους σκοπούς της παρούσας έκδοσης, έχουν κατατεθεί ιδέες, εισηγήσεις και δράσεις που πραγματοποιούνται ήδη σε σχολεία από τους/τις φιλόλογους που συμμετείχαν στο «Δίκτυο σχολείων Μέσης Εκπαίδευσης όπου διδάσκεται η Ελληνική ως δεύτερη γλώσσα», μια διαδικτυακή πλατφόρμα επικοινωνίας όλων των φιλόλογων που διδάσκουν τους μαθητές και τις μαθήτριες με μεταναστευτική βιογραφία τη σχολική χρονιά 2019-2020.

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ

Χρύσης Σιαμμάς

Λειτουργός Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

ΕΚΔΟΣΗ 2020

Εκτύπωση: Theopress

© ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ, ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΝΕΟΛΑΙΑΣ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΚΥΠΡΟΥ

ISBN: 978-9963-0-9203-1

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή	7
1. Υποδοχή και ένταξη μαθητών και μαθητριών με μεταναστευτική βιογραφία στο σχολείο – Προϋποθέσεις	10
1.1 Αξιοποίηση υφιστάμενων δομών της λειτουργίας των σχολείων Μέσης Εκπαίδευσης	
1.1.1 Επιτροπή υποδοχής και ένταξης ΜΜΕΒ	14
1.1.2 Παιδαγωγική Ομάδα	15
1.1.3 Βοηθός Διευθυντής/Διευθύντρια Συντονιστής/Συντονίστρια υποδοχής και ένταξης ΜΜΕΒ	16
1.1.4 Υπεύθυνος/η Τμήματος ΜΜΕΒ	18
1.2 Αξιοποίηση της γνώσης και της εμπειρίας των εκπαιδευτικών – Καλές πρακτικές συνεργασίας	21
1.2.1 Ο/Η φιλόλογος που διδάσκει τα ελληνικά ως δεύτερη γλώσσα	21
1.2.2 Οι διδάσκοντες/ουσες μαθήματα γνωστικού αντικειμένου	23
1.2.3 Καλές πρακτικές συνεργασίας	25
2. Απαραίτητες ενέργειες για την υποδοχή και ένταξη μαθητών και μαθητριών με μεταναστευτική βιογραφία	27
2.1 Σε επίπεδο σχολείου	
2.1.1 Προσαρμογή του ωρολόγιου προγράμματος του σχολείου	27
2.1.2 Έντυπα και ανακοινώσεις μεταφρασμένα σε μητρικές γλώσσες των ΜΜΕΒ	28
2.1.3 Συναντήσεις με γονείς/κηδεμόνες	28
2.1.4 Συλλογή πληροφοριών για τους/τις ΜΜΕΒ	31
2.2 Σε επίπεδο εκπαιδευτικού	
2.2.1 Εποπτικοποίηση	33
2.2.2 Ειδική Αίθουσα διδασκαλίας της Ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας	34
2.2.3 Διάγνωση δεξιοτήτων του/της ΜΜΕΒ μέσω της μητρικής γλώσσας	36
2.2.4 Δεύτερος εκπαιδευτικός στην τάξη	36

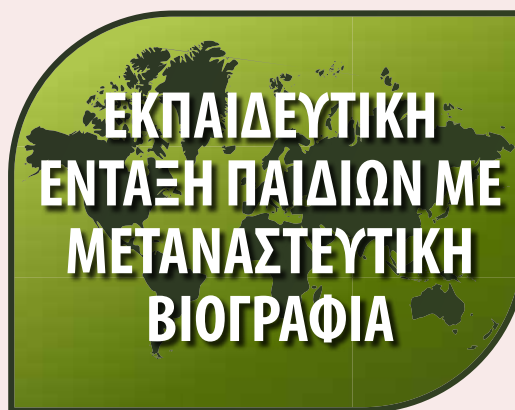
3. Ενέργειες που ενισχύουν την ολιστική προσέγγιση για την υποδοχή και ένταξη μαθητών και μαθητριών με μεταναστευτική βιογραφία	37
3.1 Ένταξη του σχολείου στο Πρόγραμμα Υποστήριξης Επαγγελματικής Μάθησης των εκπαιδευτικών	37
3.2 Συμμετοχή του σχολείου στο Δίκτυο για υποστήριξη της εφαρμογής της αντιρατσιστικής πολιτικής του ΥΠΠΑΝ «Κώδικας Συμπεριφοράς κατά του Ρατσισμού & Οδηγός Διαχείρισης και Καταγραφής Ρατσιστικών Περιστατικών»	38
3.3 Ανάπτυξη δράσεων για ενδυνάμωση του ρόλου των γονέων/κηδεμόνων – εμπλοκή και συμμετοχή της οικογένειας στο σχολείο	39
3.4 Συμμετοχή μαθητών και μαθητριών διαφορετικής πολιτισμικής προέλευσης σε διαγωνισμούς	40
3.5 Εμπλοκή των ΜΜΕΒ σε σχολικές εκδηλώσεις και άλλες δραστηριότητες μάθησης	42
Επίλογος	50
Βιβλιογραφικές αναφορές	52
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	
1. Διαπολιτισμική γευστική συνάντηση - Γυμνάσιο Νεάπολης Λεμεσού	54
2. Επιτραπέζιο παιγνίδι με ζάρια «Ανθρώποις: όλοι ίσοι, όλοι διαφορετικοί» - Γυμνάσιο Αγίου Θεοδώρου	56
3. Συμμετοχή σε θεατρική παράσταση - Λύκειο Παλουριώτισσας	58

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Στόχος του παρόντος Οδηγού είναι να συγκεντρώσει υπάρχουσες δομές και παραδείγματα και να δώσει ιδέες και εισηγήσεις στα σχολεία Μέσης Γενικής και Μέσης Τεχνικής και Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης της Κύπρου για την υποδοχή και την ένταξη μαθητών και μαθητριών με μεταναστευτική βιογραφία, ώστε, όπως όλοι/όλες οι μαθητές/μαθήτριες του σχολείου, να έχουν ίσες ευκαιρίες πρόσβασης στην εκπαίδευση και κατ' επέκταση στην κοινωνία.

Όπως έχει αναφερθεί ήδη, το έργο του/της εκπαιδευτικού που έχει στην τάξη του παιδιά με διαφορετικό γλωσσικό, μαθησιακό και πολιτισμικό υπόβαθρο, καθώς και το έργο του σχολείου που υποδέχεται ΜΜΕΒ, γίνεται απαιτητικότερο, γι' αυτό και είναι σημαντικό για την ομαλή υποδοχή και ένταξη των ΜΜΕΒ, όπως και όλων των μαθητών/μαθητριών του σχολείου, να αξιοποιούνται και να εμπλουτίζονται υφιστάμενες δομές και να εμπλέκεται όλο το σχολείο.

Για οποιαδήποτε διευκρίνιση, απορία ή εισήγηση για τα θέματα που άπτονται του περιεχομένου του Οδηγού, μπορείτε να επικοινωνείτε με το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.

Φιλόλογοι που συνέβαλαν στην καταγραφή των δράσεων που παρουσιάζονται στον Οδηγό και στη συλλογή φωτογραφιών

Γυμνάσιο Νεάπολης

Γεωργία Αριστείδου, Κωνσταντίνα Ιωάννου, Ειρήνη Παναγιώτου

Περιφερειακό Γυμνάσιο Κοκκινότριμιθιάς

Σκεύη Μαρκουλλή

Γυμνάσιο Αγίου Θεοδώρου

Φωτιάνα Αντωνιάδη

Γυμνάσιο Παλουριώτισσας

Μαρία Χρυσάφην, Μαρία Τσαγγάρη, Ελισάβετ Αργυρίου

Λύκειο Αποστόλων Πέτρου και Παύλου

Αναστασία Κουμουρή

Περιφερειακό Γυμνάσιο και Λύκειο Λευκάρων

Έρμα Μιχαήλ και Μάριος Βασιλείου

Γυμνάσιο Αγίου Βασιλείου

Γεωργία Τσιάρτα, Στέλλα Κυπριανού, Θεανώ Φαφουρτή-Βασιλειάδου (ΒΔ)

Λυκείου Παλουριώτισσας

Πάολα Σταυρίδη-Κωνσταντίνου

Ευρυβιάδειο Γυμνάσιο

Ξένια Ξιναρή

Α΄ Τεχνική Σχολή Λευκωσίας

Μαργαρίτα Κτωρίδου

Γυμνάσιο Έμπας

Δώρα Θεοδοσίου

Περιφερειακό Γυμνάσιο Ακακίου

Παναγιώτα Παπαθωμά

Το φωτογραφικό υλικό που εμπλουτίζει τον Οδηγό έχει εξασφαλιστεί κατόπιν έγκρισης από σχολεία, όπου λειτουργούν Προγράμματα εκμάθησης της Ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας τη σχολική χρονιά 2019-2020.

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Ανδρούσου, Α. (2005). *Πώς σε λένε; Διεργασίες μιας Επιμορφωτικής Παρέμβασης στη Μειονοτική εκπαίδευση*. Αθήνα: Gutenberg.
- Γιάννακα, Β. και Κυπριανού, Δ. (2018). *Οδηγός υποδοχής παιδιών με μεταναστευτική βιογραφία: Οι πρώτες μέρες στο σχολείο*. Λευκωσία: ΥΠΠ - Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.
- Γραμματάς, Θ. (2004). *Το θέατρο στο σχολείο: Μέθοδοι διδασκαλίας και εφαρμογής*. Αθήνα: Ατραπός.
- Γραμματάς, Θ. (2014). *Το θέατρο στην Εκπαίδευση: Καλλιτεχνική Έκφραση και Παιδαγωγία*. Αθήνα: Εκδόσεις Διάδραση.
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2019). *Έκθεση Συμβουλευτικής Ομάδας Ομοτίμων για την ένταξη μαθητών/ μαθητριών με μεταναστευτική βιογραφία στο κυπριακό εκπαιδευτικό σύστημα*. Ευρωπαϊκή Επιτροπή.
- Ζάγκα, Ε. (2013). Τα μοντέλα διδασκαλίας της γλώσσας με βάση το περιεχόμενο και η αξιοποίησή τους στη διδασκαλία της γλώσσας ως δεύτερης ξένης. *Διαδρομές στη Διδασκαλία της Ελληνικής ως Ξένης Γλώσσας. Θεσσαλονίκη, ΚΕΓ*. Διαθέσιμο στο: http://elearning.greek-language.gr/pluginfile.php/1136/mod_resource/content/5/montela.didaskalias.pdf. Ανακτήθηκε στις 8/5/2020.
- Ιωαννίδου, Ευ. (2018). Καλές πρακτικές στη διαχείριση της πολυπολιτισμικότητας: Η εμπειρία ενός σχολείου στην Κύπρο. Στο: Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού, *Οδηγός για Διαχείριση της Κοινωνικοπολιτισμικής Ετερότητας* (σ. 175-200). Λευκωσία: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου.
- Κεσίδου, Α. (2008). Διαπολιτισμική εκπαίδευση: μια εισαγωγή. Στο: *Διαπολιτισμική εκπαίδευση και αγωγή, Οδηγός Επιμόρφωσης*. Επιμέλεια: ΥΠ.Ε.Π.Θ/ Ένταξη παιδιών παλιννοστούντων & αλλοδαπών στο σχολείο για τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση (Γυμνάσιο). Θεσσαλονίκη: Λιθογραφία. σ.21-36.
- Μητσιακή, Μ. (2020). *Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών για την Ελληνική ως δεύτερη γλώσσα στο Εκπαιδευτικό Σύστημα της Κύπρου*. Λευκωσία: ΥΠΠΑΝ.
- Παπαδόπουλος, Ρ.Κ. (2019) (Επιμ.). *Ψυχοκοινωνικές διαστάσεις της προσφυγικής συνθήκης - Συνεργική προσέγγιση*. Αθήνα: Κέντρο Ημέρας Βαβέλ (Συν-ειρμός ΑμΚΕ Κοιν. Αλληλεγγύης) και Centre for Trauma, Asylum and Refugees (University of Essex).
- Παπαδόπουλος, Σ. (2010). *Παιδαγωγική του Θεάτρου*. Αθήνα: x.e.
- Σκούρτου, Ε. (2004). Η Διγλωσσία στη Σχολική Τάξη – Παρεμβάσεις Εκπαιδευτικών. Στο: Σαραφίδου Τρ. (επιμ.), *Διγλωσσία και Εκπαίδευση, Υλικά Ημερίδας*. Ξάνθη: Εταιρία Αξιοποίησης και Διαχείρισης Περιουσίας Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης.
- Συμεού, Λ. (2008). Σχέσεις εκπαιδευτικών-γονέων: Μοντέλα εκπαιδευτικών της Κύπρου. *Ψυχολογική Εταιρεία*, 6, 135–171.

Τσιπλάκου, Σ. (2018). Κατανοώντας τη διγλωσσία: *θεωρητικές έννοιες και εφαρμογές τους στην τάξη*, Στο Τσιπλάκου, Σ. (επιμ.) *Οδηγός διαχείρισης κοινωνικοπολιτισμικής ετερότητας στο σχολείο*. Λευκωσία: ΥΠΠ - Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, σελ. 7-20.

Τσοκαλίδου, Ρ. & Μαλιγκούδη, Χ. (2011). Διαπολιτισμική εκπαίδευση και Διγλωσσία. Κεφάλαιο 2, Ενότητα Επιμορφωτικό Υλικό στο Πλαίσιο του προγράμματος ΕΣΠΑ: Πιστοποίηση Ελληνομάθειας, Υποστήριξη και Ποιοτική Ανάδειξη της Διδασκαλίας της Ελληνικής ως Ξένης/Δεύτερης Γλώσσας (συγχρηματοδότηση Υπουργείου Παιδείας- Ευρωπαϊκής Ένωσης και υλοποίηση Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας). Διαθέσιμο στο: http://users.auth.gr/tsokalid/images/Diapolitismiki%20ekpedefsi_12.pdf, ανακτήθηκε στις 10/4/2020.

Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού (2016). Κείμενο Πολιτικής για την Ένταξη των μαθητών/τριών με Μεταναστευτική Βιογραφία στο Κυπριακό Εκπαιδευτικό Σύστημα. Λευκωσία. Διαθέσιμο στο <http://enimerosi.moec.gov.cy/archeia/1/yp5477b>. Ανακτήθηκε στις 30/4/2020.

Χατζηδάκη, Α. (2014). Η ανάπτυξη της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας μέσα στις συμβατικές σχολικές τάξεις. Στο: Κατσαρού, Ε. & Λιακοπούλου, Μ. (επιμ.), *Θέματα διδασκαλίας και αγωγής στο πολυπολιτισμικό σχολείο*. Ενότητα β΄. Επιμορφωτικό υλικό. Πρόγραμμα ΕΣΠΑ «Εκπαίδευση Αλλοδαπών και Παλιννοστούντων Μαθητών», Θεσσαλονίκη, σ. 291-310. Διαθέσιμο στο http://www.diapolis.auth.gr/epimorfotiko_uliko/images/pdf/keimena/yliko/enotita_b/xatzidaki.pdf. Ανακτήθηκε στις 5/5/2020.

Cummins, J. (2005) (μεταφρ. Σ. Αργύρη, εισ. επιμ. Ε. Σκούρτου). *Ταυτότητες υπό διαπραγμάτευση. Εκπαίδευση με σκοπό την Ενδυνάμωση σε μια Κοινωνία της Ετερότητας*. Β΄ έκδοση βελτιωμένη. Αθήνα: Gutenberg.

DCSF (Department for children, schools and families) (2008). New Arrivals Excellence Programme.

Fish, S. (1997). Boutique Multiculturalism, or Why Liberals Are Incapable of Thinking about Hate Speech. *Critical Inquiry*, 23(1), 378-395.

Maniatis, P. (2012). Critical Intercultural Education: Necessities and Prerequisites for its Development in Greece. *Journal for Critical Education Policy Studies*, Volume 10, Number 1. Διαθέσιμο στο <http://www.jceps.com/archives/697>. Ανακτήθηκε στις 25/5/2020.

NESSE (2008). *Education and migration: strategies for integrating migrant children in European schools and societies. A synthesis of research findings for policy-makers*. European Commission.

Schön, D.A. (1983). *The reflective practitioner: How professionals think in action*. New York, NY: Basic Books.

Winston, J. and Tandy, M. (2008). *Beginning Drama 4-11*. London: David Fulton Publishers Ltd.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1

ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΓΕΥΣΤΙΚΗ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ

ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΝΕΑΠΟΛΗΣ ΛΕΜΕΣΟΥ

Το Γυμνάσιο Νεάπολης Λεμεσού έχει κάνει παράδοσή του μία υπέροχη διαπολιτισμική γευστική συνάντηση. Οι υπεύθυνες καθηγήτριες του Προγράμματος εκμάθησης της Ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας, μαζί με τους μαθητές και τις μαθήτριες με μεταναστευτική βιογραφία, σε συνεργασία με τους γονείς και τους κηδεμόνες τους, οργανώνουν μια γιορτή, που σκοπό έχει την παρουσίαση γευστικών εδεσμάτων διαφορετικών πολιτισμών, προωθώντας έτσι την αποδοχή της διαφορετικής κουλτούρας.

Παραδοσιακά φαγητά και γλυκά από διάφορες χώρες τοποθετούνται στις αίθουσες της Οικιακής Οικονομίας του σχολείου, με τη βοήθεια των καθηγητριών του μαθήματος. Οι μαθητές και οι μαθήτριες φροντίζουν τη διακόσμηση του χώρου με εικόνες από τις χώρες τους, καθώς και την προβολή οπτικοακουστικού υλικού και βίντεο, θέλοντας με αυτό τον τρόπο να προβάλουν και στους συμμαθητές και τις συμμαθήτριάς τους το ξεχωριστό χωρικό και πολιτισμικό τους πεδίο. Οι μαθητές και οι μαθήτριες, σε συνεργασία με τους/τις εκπαιδευτικούς, συμμετέχουν στη διαδικασία του μαγειρέματος, αλλά και της καθαριότητας στο τέλος της γιορτής. Μάλιστα πολλές μητέρες αυτών των μαθητών/μαθητριών, προσφέρουν την πολύτιμη βοήθειά τους στο μαγείρεμα δικών τους τοπικών εδεσμάτων. Όλα αυτά τα πολυπολιτισμικά τοπικά εδέσματα απολαμβάνουν τόσο οι μαθητές/μαθήτριες όσο και οι εκπαιδευτικοί του σχολείου μας.

Απώτερος στόχος αυτής της δράσης είναι η προώθηση της ισότητας και του σεβασμού ανάμεσα στους μαθητές/μαθήτριες, καθώς και η ανάδειξη των κοινών στοιχείων, αλλά και της πολυμορφίας των διαφορών πολιτισμών του Γυμνασίου Νεάπολης.

Γεωργία Αριστείδου, Κωνσταντίνη Ιωάννου, Ειρήνη Παναγιώτου
Φιλόλογοι, Γυμνάσιο Νεάπολης

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2

ΕΠΙΤΡΑΠΕΖΙΟ ΠΑΙΓΝΙΔΙ ΜΕ ΖΑΡΙΑ

«ΑΝΘΡΩΠΟΛΙΣ: ΟΛΟΙ ΙΣΟΙ, ΟΛΟΙ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΟΙ»

ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΑΓΙΟΥ ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Φωτιάνα Αντωνιάδη,

Φιλολόγος, Γυμνάσιο Αγίου Θεοδώρου

Στη γειτονιά σου λειτουργεί κέντρο απεξάρτησης τοξικομανών και αλκοολικών. Πώς αντιδράς;

- α) Διαφωνείς με αυτά τα κέντρα και κάνεις δημόσια διαμαρτυρία για να κλείσουν.
- β) Προτιμάς το κέντρο να βρίσκεται σε μια πιο απομονωμένη περιοχή και μακριά από τη γειτονιά σου.
- γ) Αδιαφορείς για το θέμα.
- δ) Συμφωνείς και χαίρεσαι που ο Δήμος βοηθά και στηρίζει τις ομάδες αυτές.

- Αν επέλεξες **α)**, έχεις ρατσιστική συμπεριφορά. Εσένα θα σου άρεσε αυτό; Πήγαινε πίσω τέσσερα (4) τετράγωνα και περίμενε δύο(2) γύρους για να ξαναπαίξεις.
 - Αν επέλεξες **β)**, έχεις την τάση να αντιδράς χωρίς να σκέφτεσαι κάνοντας διακρίσεις. Πήγαινε πίσω τρία (3) τετράγωνα.
 - Αν επέλεξες **γ)**, έχεις στάση ουδέτερη, κι αυτό «δίνει χώρο» στους ρατσιστές. *Λυπάμαι, χάνεις τη σειρά σου.*
- Αν επέλεξες **δ)**, έχεις συνειδητή αντιρατσιστική στάση. *Μπράβο σου, προχώρα πέντε (5) τετράγωνα μπροστά.*

Διαδίδεις φήμες στο σχολείο ότι συμμαθητής σου από αραβική χώρα γράφει στους τοίχους τρομοκρατικά συνθήματα. Πήγαινε πίσω τέσσερα (4) τετράγωνα. 😊

Κοροϊδεύεις συμμαθητή/τρια σου επειδή φαίνεται να έχει παραπάνω κιλά. Πήγαινε πίσω τρία (3) τετράγωνα. 😊

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3

ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΕ ΘΕΑΤΡΙΚΗ ΠΑΡΑΣΤΑΣΗ

ΛΥΚΕΙΟ ΠΑΛΟΥΡΙΩΤΙΣΣΑΣ

Στο Λύκειο Παλουριώτισσας λειτουργεί πιλοτικό πρόγραμμα που απευθύνεται σε παιδιά με μεταναστευτική βιογραφία. Τα παιδιά αυτά είναι δεκαπέντε χρονών και άνω, δεν έχουν παρακολουθήσει μαθήματα ελληνικής γλώσσας προηγουμένως, προέρχονται από διαφορετικές χώρες και έχουν διαφορετικό επίπεδο γνώσεων, καθώς κάποια έχουν ολοκληρώσει τα μαθήματα του λυκειακού κύκλου στη χώρα τους και κάποια άλλα δεν έχουν αποφοιτήσει από το δημοτικό. Λαμβάνοντας υπόψη τα ποικίλα προβλήματα που αντιμετωπίζουν, με κυριότερο το πρόβλημα της ένταξής τους στο ευρύτερο σχολικό περιβάλλον, και γνωρίζοντας όσα θετικά προσφέρει η ενασχόληση με το θέατρο, αποφασίσαμε να δοκιμάσουμε να εμπλέξουμε τα παιδιά αυτά στη θεατρική παράσταση του σχολείου μας. Το έργο που επιλέχθηκε να παρουσιάσει το σχολείο μας είναι οι Όρνιθες του Αριστοφάνη, το οποίο θεωρήθηκε ιδανικό γιατί παρουσιάζει δυο άντρες που, με οδηγούς δυο πουλιά, αυτοεξόριστοι από την πατρίδα τους, κυνηγούν μια χίμαιρα, ψάχνουν την ιδεώδη πολιτεία. Αφορά, λοιπόν, ιδιαίτερα στα παιδιά με μεταναστευτική βιογραφία, αφού και αυτά έφυγαν από την πατρίδα τους, αναζητώντας καλύτερες συνθήκες ζωής, δουλειά ή ειρήνη. Το κείμενο διασκευάστηκε, ώστε να αφορά και στη σύγχρονη κυπριακή κοινωνία και αφαιρέθηκε η Α΄ Παράβαση¹ για να αντικατασταθεί από ένα κείμενο που θα προέκυπτε από τα βιώματα των παιδιών.

¹ Μέρος της αρχαίας ελληνικής κωμωδίας όπου ο χορός απεκδύεται τον ρόλο του και απευθύνεται στο κοινό για να το συμβουλεύσει ή για να εκφράσει τις απόψεις του.

Η διαδικασία της συγγραφής ξεκίνησε με μια παρουσίαση στην τάξη της ενότητας θέατρο-κινηματογράφος. Κάποια παιδιά μίλησαν για θεατρικές παραστάσεις που είχαν δει και ενημερώθηκαν από τη διδάσκουσα για το αρχαίο θέατρο. Τα παιδιά έδειξαν ιδιαίτερο ενδιαφέρον, όταν ενημερώθηκαν για τη θεατρική παράσταση του σχολείου. Τους άρεσε ιδιαίτερα το γεγονός ότι το έργο είχε κωμικό περιεχόμενο. Η διδάσκουσα μίλησε στα παιδιά για την υπόθεση του έργου και πρόσθεσε ότι οι άνθρωποι μεταναστεύουν για διάφορους λόγους. Τα παιδιά ανέφεραν τον πόλεμο, την τρομοκρατία και τη φτώχεια. Η διδάσκουσα εξήγησε στα παιδιά ότι πολλοί συμμαθητές και συμμαθήτριάς τους αγνοούν τους λόγους για τους οποίους μεταναστεύει κάποιος/α και τις δυσκολίες που αντιμετωπίζει. Ακολούθησε μια συζήτηση, κατά την οποία τα παιδιά προβληματίστηκαν κατά πόσο τα βιώματά τους θα πρέπει να γίνονται γνωστά στον ευρύτερο κοινωνικό περίγυρο και διατυπώθηκαν διάφορες απόψεις, όπως ότι καλύτερα να μην τα συζητούν αλλά και ότι η γνωστοποίηση των τραυματικών βιωμάτων δεν γεννά τη λύπηση, αλλά τον θαυμασμό, την εκτίμηση και τον σεβασμό.

Σε επόμενο μάθημα, τα παιδιά, αφού κάθισαν με τη διδάσκουσα σε κύκλο (Winston and Tandy, 2008:19), μίλησαν για τους λόγους που τους οδήγησαν στην Κύπρο και, όσα ήθελαν, μοιράστηκαν τις εμπειρίες τους. Συμπέραναν πως η διαδικασία αυτή λειτούργησε ευεργετικά, αφού εξωτερίκησαν τα συναισθήματά τους, γεγονός που τους εκτόνωσε, και ένιωσαν σύμπνοια με τους συμμαθητές τους, που πέρασαν παρόμοιες καταστάσεις και μπορούσαν να τους καταλάβουν. Στο τέλος, κάποια παιδιά ένιωσαν έντονα την ανάγκη να παρουσιάσουν κάποια βιώματά τους στο πλαίσιο της θεατρικής παράστασης.

Στην επόμενη συνάντηση, που έγινε στο πλαίσιο των ομιλών, συμμετείχαν όσα παιδιά με μεταναστευτική βιογραφία εκδήλωσαν ενδιαφέρον να λάβουν μέρος στη θεατρική παράσταση, παιδιά από τη θεατρική ομάδα, τα οποία είχαν επιλεγεί με ακροάσεις από τον Σεπτέμβριο και είχαν συγγενείς πρόσφυγες από την κατεχόμενη Κύπρο και δύο παιδιά που είχαν παρακολουθήσει το πιλοτικό πρόγραμμα της εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας σε παιδιά με μεταναστευτική βιογραφία την προηγούμενη χρονιά και είχαν ενταχθεί στη Β΄ Λυκείου. Συζητήθηκαν οι έννοιες «πρόσφυγας» και «μετανάστης». Κατόπιν, τους δόθηκαν οι ορισμοί των εννοιών αυτών και κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι όλοι/ες στην τάξη ήταν πρόσφυγες,

εφόσον αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν την πατρίδα τους, είτε λόγω πολέμου, είτε λόγω των κοινωνικών συνθηκών. Έπειτα, όλα τα παιδιά μίλησαν για τις εμπειρίες τους χρησιμοποιώντας οποιαδήποτε γλώσσα επικοινωνίας ήθελαν. Ακολούθως, δόθηκαν κοινές οδηγίες σε όλα τα παιδιά που θα λάμβαναν μέρος στην Παράβαση. Θα μπορούσαν να γράψουν ό,τι ήθελαν για τη μέρα που έφυγαν από την πατρίδα τους αυτοί ή, στην περίπτωση των Ελληνοκύπριων μαθητών/μαθητριών, οι συγγενείς τους, και για τους λόγους για τους οποίους έφυγαν. Για να βοηθηθούν τους δόθηκαν ενδεικτικά οι εξής προτάσεις:

Είμαι ο/η

και είμαι πρόσφυγας από τ.....

Όταν έφυγα πήρα μαζί μου

Ένωσα

Έφυγα γιατί

Τα παιδιά έγραψαν τα κείμενά τους και στα ελληνικά και στα αραβικά. Κάθε παιδί συζητούσε το κείμενό του με τη διδάσκουσα, κατά τη διάρκεια των διαλειμμάτων και με τη βοήθειά της του έδωσαν την τελική του μορφή. Βέβαια, δεν ήταν υποχρεωμένα να ακολουθήσουν τις προτάσεις που τους δόθηκαν. Η Ραντ, για παράδειγμα, αισθάνθηκε έντονα την ανάγκη να μιλήσει για το γεγονός ότι ένωθε πως έχανε την υπόστασή της, ότι κάποιοι την έβλεπαν σαν έναν αριθμό. Επιπλέον, την ενοχλούσε το γεγονός ότι, επειδή έμενε στη Συρία, όποιος τη γνώριζε θεωρούσε ότι ήταν Σύρια. Ένωθε ότι, ως Παλαιστίνη πρόσφυγας, έχανε την ταυτότητά της. Η Ραντ βρισκόταν στην Κύπρο για ενάμιση χρόνο, όταν κατάφερε να περάσει τις εξετάσεις και να ενταχθεί στη Β΄ Λυκείου. Το κείμενο το έγραψε μόνη της στα ελληνικά και χρειάστηκε μόνο δύο εκφραστικές διορθώσεις.

“Είμαι η Ραντ αλλά το όνομά μου δε μετράει. Είμαι ένας αριθμός και μια λέξη: πρόσφυγας. Ήμουν πρόσφυγας πριν γεννηθώ. Ο παππούς μου διώχτηκε από την Παλαιστίνη και πήγε στη Συρία και τώρα εγώ από τη Συρία στην Κύπρο. Δυο φορές πρόσφυγας λοιπόν. Τη μια έχασα την ταυτότητά μου και την άλλη τη ζωή μου!”

Στο επόμενο στάδιο ξεκίνησαν οι πρόβες που γίνονταν και αυτές κατά τη διάρκεια των διαλειμμάτων. Τα παιδιά με μεταναστευτική βιογραφία τείνουν να ντρέπονται να μιλήσουν, όταν απευθύνονται σε ομιλητές/ομιλήτριες που χρησιμοποιούν τη μητρική τους γλώσσα, γιατί φοβούνται ότι θα κάνουν λάθος. Έτσι, συνήθως μιλούν χαμηλόφωνα. Γι’ αυτό τον λόγο αποφασίστηκε οι πρόβες να γίνουν αρχικά κατ’ ιδίαν. Τα παιδιά ασκήθηκαν στην ορθοφωνία και στην ορθή εκφορά του λόγου με την καθηγήριά τους. Χρειάστηκαν πολλές πρόβες για να εκφέρουν ορθά το κείμενό τους, λόγω του ότι τα ίδια τα παιδιά ήθελαν να βελτιώσουν όσο το δυνατόν περισσότερο την προφορά τους. Όταν ένιωσαν ικανοποιημένα με τον εαυτό τους, κατάφεραν να αυξήσουν και την ένταση της φωνής τους. Μετά δούλεψαν σε дуάδες και κατόπιν συναντήθηκαν για πρόβα όλα τα παιδιά με μεταναστευτική βιογραφία. Όταν άκουσαν για πρώτη φορά τα κείμενα των άλλων παιδιών, συγκινήθηκαν και αυθόρμητα φώναζαν επιδοκιμαστικά ή αγκαλιάζονταν.

Στην επόμενη φάση, οι πρόβες συμπεριέλαβαν και τα υπόλοιπα παιδιά που λάμβαναν μέρος στην Παράβαση. Οι πρώτες δύο συναντήσεις αφιερώθηκαν σε θεατρικά παιχνίδια, με στόχο να γνωριστούν τα παιδιά μεταξύ τους και να καλλιεργηθεί ένα κλίμα εμπιστοσύνης και αποδοχής. Στην τρίτη συνάντηση πραγματοποιήθηκε η πρώτη πρόβα της Παράβασης. Μέχρι εκείνη τη στιγμή, τα παιδιά με μεταναστευτική βιογραφία δεν είχαν ακούσει κανένα από τα κείμενα των γηγενών παιδιών και το αντίθετο. Σε κάθε κείμενο που διαβαζόταν, λοιπόν, η συγκίνηση όλων ήταν εμφανής. Εκείνη την πρώτη μέρα της ομαδικής πρόβας που ακούστηκαν για πρώτη φορά όλα τα κείμενα, όλα τα παιδιά ένιωσαν πραγματικά συνδεδεμένα και κατάλαβαν πως μοιράζονταν κοινές εμπειρίες.

Οι συναντήσεις και οι πρόβες ανακοινώνονταν με μηνύματα σε μια ομάδα ενός μέσου κοινωνικής δικτύωσης που συμπεριλάμβανε όλα τα παιδιά που λάμβαναν μέρος στην

Παράβαση. Από την αρχή συμφωνήθηκε ότι τα μηνύματα θα γράφονταν στα ελληνικά. Ενώ αρχικά τα μηνύματα αφορούσαν μόνο στις πρόβες, στην πορεία τα παιδιά εκδήλωναν τα συναισθήματά τους ή έκαναν κοινωνικά σχόλια. Στην αρχή, τα παιδιά με μεταναστευτική βιογραφία δεν συμμετείχαν, αλλά, σιγά σιγά, δειλά στην αρχή και με περισσότερη αυτοπεποίθηση αργότερα, έκαναν αισθητή την παρουσία τους και στη διαδικτυακή ομάδα.

Εν τω μεταξύ, οι πρόβες συνεχίζονταν και προστέθηκαν ατάκες σε όσα παιδιά με μεταναστευτική βιογραφία ήθελαν. Επιπρόσθετα, η διδάσκουσα ζήτησε από τα παιδιά να προσθέσουν αυθόρμητα μια φράση στο ρήμα «φοβάμαι» και μια στο ρήμα «ονειρεύομαι». Όσα είπαν, καταγράφηκαν και προστέθηκαν στην Παράβαση. Τέλος, την ομάδα συμπλήρωσε η μαθήτρια που ανέλαβε να παίξει στο πιάνο τη μουσική υπόκρουση. Όταν η Παράβαση ετοιμάστηκε, όλα τα παιδιά που λάμβαναν μέρος ήρθαν το σαββατοκύριακο στην πρόβα ολόκληρης της θεατρικής ομάδας. Τώρα τα παιδιά της μεταναστευτικής βιογραφίας θα έπρεπε να παρουσιάσουν το δρώμενο σε κοινό, αφού τα παιδιά που δεν λάμβαναν μέρος κάθισαν να τους παρακολουθήσουν. Η αυθόρμητη αντίδρασή τους, παρόλο που ήταν ως έναν βαθμό αναμενόμενη, αφού η αντικατάσταση της Παράβασης και η αναφορά στο προσφυγικό πρόβλημα ήταν μια κοινή απόφαση που προέκυψε μετά από συζήτηση, ήταν πολύ συγκινητική. Παρατεταμένα χειροκροτήματα, πανηγυρισμοί και δάκρυα χαράς των παιδιών επί σκηνής. Ακολούθησαν κι άλλες πρόβες τα σαββατοκύριακα με αποτέλεσμα τα παιδιά με και χωρίς μεταναστευτική βιογραφία να συνομιλούν και κατά τη διάρκεια των διαλειμμάτων, που δεν είχαν πρόβες.

Τον τελευταίο μήνα εκδήλωσε την πρόθεσή του να συμμετάσχει στο θέατρο και ο Ντουράν, ένα παιδί από τη Σομαλία, που είχε βιώσει μια τραυματική εμπειρία. Το παιδί αυτό ήθελε διακαώς να αναφέρει ότι, ενώ στη χώρα του οι ομοεθνείς του τον κατέτρεξαν, από τους Κυπρίους εισέπραξε συμπαράσταση και αγάπη. Το κείμενο που έγραψε το παιδί αυτό δεν ταίριαζε με το ύφος της Παράβασης, καθώς ο στόχος της ήταν να ασκηθεί ένα δριμύ κατηγορώ κατά της κοινωνίας που απορρίπτει τους πρόσφυγες. Επειδή, όμως, είναι απαραίτητο σε μια σχολική παράσταση να λαμβάνεται υπόψη ο ψυχισμός και οι ιδιαιτερότητες των μαθητών (Γραμματάς, 2014:86), κρίθηκε απαραίτητο να συμπεριληφθεί το κείμενο του Ντουράν, το οποίο εκφωνήθηκε τελευταίο και με το αισιόδοξο μήνυμά του, εν τέλει, βελτίωσε τον λόγο που άρθρωσαν και τα υπόλοιπα παιδιά.

“Είμαι ο Ντουράν και είμαι από τη Σομαλία. Ο πατέρας μου ήταν ιερέας και η μητέρα μου νοσοκόμα. Μου άλλαξε τη ζωή ένα παιδί της ηλικίας μου, που μιλούσε την ίδια γλώσσα με μένα και είχε το ίδιο χρώμα με μένα. Ήρθε στο σπίτι μου και σκότωσε τους γονείς μου, αλλά εγώ ξέφυγα. Ήμουν τυχερός που έζησα. Ήρθα στην Κύπρο μόνος και γύρω μου έχω παιδιά της ηλικίας μου, που μιλάνε άλλη γλώσσα κι έχουν άλλο χρώμα. Αυτά τα παιδιά μού κράτησαν το χέρι”.

Το εγχείρημα αυτό ήταν μια πρόκληση η οποία στέφθηκε με επιτυχία. Τα παιδιά δούλεψαν με μεράκι, γιατί ήθελαν να επικοινωνήσουν και όχι επειδή τους το ζητούσε ένα σχολικό εγχειρίδιο ή ένας καθηγητής/μια καθηγήτρια στο πλαίσιο ενός μαθήματος μέσα στην τάξη. Η προσπάθειά τους για παραγωγή κειμένων έγινε σε πραγματικές συνθήκες, με αποτέλεσμα να παραγάγουν λόγο, γραπτό και προφορικό, να βελτιώσουν την προφορά τους και να κοινωνικοποιηθούν. Το μεράκι, με το οποίο δούλεψαν, ξεπέρασε κάθε προσδοκία και η ένταξη των παιδιών με μεταναστευτική βιογραφία στην θεατρική ομάδα, σε μεγάλο βαθμό, επιτεύχθηκε.

Πάολα Σταυρίδη-Κωνσταντίνου

Φιλολογος, Λύκειο Παλουριώτισσας

